

III. Z ŻYCIA NAUKOWEGO

Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska
URALSKIE SPOTKANIE
ETNOLINGWISTÓW, ONOMASTÓW
I ETYMOLOGÓW (JEKATIERINBURG,
8–10 IX 2012)

W dniach od 8 do 10 września 2012 roku na granicy Europy i Azji w ośrodku „Čusovaja” miała miejsce II Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu *Etnolingwistyka. Onomastyka. Etymologia*, zorganizowana przez Katedrę Języka Rosyjskiego i Językoznawstwa Ogólnego Uralskiego Uniwersytetu Federalnego w Jekatierinburgu, dwa instytuty Rosyjskiej Akademii Nauk: Instytut Słowianoznawstwa i Instytut Języka Rosyjskiego im. Winogradowa przy udziale dwóch międzynarodowych komisji działających przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów: Komisji Etnolingwistycznej i Komisji Etymologicznej. W spotkaniu wzięli udział uczeni z 11 krajów – 6 słowiańskich (Rosji, Białorusi, Polski, Czech, Serbii i Słowenii) oraz z Belgii, Francji, Litwy, Finlandii i Austrii. Podczas obrad odbyło się 12 posiedzeń, w trakcie których wygłoszono łącznie 102 referaty, sytuujące się w ramach trzech dyscyplin badawczych, ujawnionych w tytule konferencji: etymologii, która szuka motywacji dla form językowych, onomastyki, która stawia pytania o genezę, stan współczesny nazw własnych, ich funkcjonowanie w systemie językowym oraz rolę w komunikacji językowej, a także etnolingwistyki, która podejmuje problemy konceptualizacji świata, jego językowego obrazu, jego rekonstrukcji, m.in. na bazie danych etymologicznych i onomastycznych.

Konferencja przebiegała w ramach wydzielonych dwóch bloków plenarnych i 10 spotkań sekcyjnych, wyodrębnionych wedle

formuł tematycznych: 1. *Etnolingwistyka i etymologia*; 2. *Onomastyka*; 3. *Słowiańska i rosyjska etymologia*; 4. *Słowiańska i bałkańska etnolingwistyka*; 5. *Rosyjska leksyka w aspekcie etnolingwistycznym*; 6. *Etnokulturowy potencjał nazw własnych*; 7. *Imię w czasie, przestrzeni i społeczności*; 8. *Etymologia i kontaktologia*; 9. *Semantyczno-motywacyjny aspekt badań etnolingwistycznych*; 10. *Etnolingwistyka i socjolingwistyka*.

Uwaga referentów skupiła się na tematach wąskich, dotyczących jednego słowa, grupy słów lub problemów o charakterze ogólnym, metodologicznym i teoretycznym, istotnych dla wszystkich trzech subdyscyplin badawczych. W trakcie wystąpień wyraźnie dały się zauważyć dwa różne podejścia badaczy w analizach – semajologiczne (od nazw ku wyobrażeniom i rzeczywistości) i onomazjologiczne (od realnych przedmiotów ku nazwie). Referaty objęły szerokie spektrum czasowe – zarówno współczesność, jak przeszłość – od epoki starosłowiańskiej (I. Janyškova, *K nazvaniam chvosta v staroslavjanskom jazyke*) po współczesne graffiti (M. Kostromičeva, *Regional'nyj socjolekt v graffiti*), media internetowe (A. Kožinova, *Kul'turnaja kategorija truda v belorusskoj internet-publicistike*) i dyskurs publiczny ostatnich lat (I. Sedakova, *Onomastika i aksiologija v politike: russkaja zima 2011–2012*). Bazą materiałową dla referatów były fakty różnych języków, w największym stopniu rosyjskiego i innych języków słowiańskich, ale też romańskich (J. Porawska), germańskich (V. Napol'skich), fino-ugorskich (S. Myznikov), tureckich (S. Petrovič) i innych.

Zdecydowana większość referatów plasowała się w ramach etnolingwistyki. Poruszane kwestie dotyczyły m.in. relacji

między etnolingwistyką „retrospektywną” i „prospektywną” (S. Beljakova, *Ob. ètnolingvistike retrospektivnoj i prospektivnoj*), obrazu świata i jego „wycinków” (A. Krečmer, *Kartina mira Pravoslavnoj Slavii nakanune Novogo vremena (na russkom i serbskom materiale)*), stereotypów etnicznych i regionalnych (A. Tyrpa, *Ètničeskie stereotypy v raznych jazykach: nacional'nye? Meždunarodnye? Universal'nye?*; M. Rak, *Obraz guralja po danym dialektnoj leksiki Podatr'ja i lingvističeskogo èksperimenta*) oraz konceptów kulturowych (G. Kabakova, *Koncept česti v rituale gostepriimstva*; I. Prosvirnina, *Konceptual'nyj kod „zdorov'e / bolez'n” v russkoj i kitajskoj lingwookul'ture*).

Folklorystyczne korzenie etnolingwistyki dały znać o sobie w wystąpieniach dotyczących wybranych gatunków folkloru (O. Frolova, *Russkaja narodnaja zagadka: referencija i sintaks*), a etnograficzne – w wystąpieniach nt. obrzędowości weselnej (A. Gura, *Posad v svadebnom obrjade (ritual i terminologia)*; E. Rudenko, *Mechanizmy transformacii svadebnogo obrjada v sovremennoj massovoj kul'ture*), wróżb noworocznych (K. Klimova, *Ritual'nye gadanija v novogrečeskom fol'klore*) czy ludowej demonologii (M. Valencova, *Karpackie čerty slovackoj demonologii*).

Stricte lingwistyczne analizy podjęte zostały w odniesieniu do leksyki jednego języka (A. Pajdzińska, *Obraz voli v pol'skom jazyke*; J. Porawska, *Na styke Romanoslavjanskich jazykov i kul'tur: ètnolingvističeskoe opisanie rumynskoj pjatnicy*) czy w analizach konfrontatywnych (D. Spiridonov, L. Feoktistova, *K sopostavitel'nomu izučeniju semantičeskich derivatov ličnogo imenii: rus. „Ivan”, pol. „Jan”, fr. „Jean”*).

Zgodnie z formułą konferencyjną i ukierunkowaniem badawczym głównych organizatorów (ośrodek jekatierinburskiego), szczególną uwagę zwrócono na kwestie onomastyczne i etymologiczne: na lingwokulturowe aspekty onomastyki, dialektologii i kontaktologii, etymologizacji i semantycznej rekonstrukcji nazw pospoli-

tych i własnych z ukierunkowaniem w analizach na informację etnolingwistyczną.

W tej części wysłuchano wystąpień znakomitych słowiańskich etymologów: serbskich (M. Beletič i A. Lomy, *Son, smert', sud'ba (nabljudenija nad prasl. *mora, *mara)*), czeskich (I. Janyszkovej – temat referatu zob. wyżej) i rosyjskich (Ž. Varbot, *Slovoobrazovatel'no-ètimologičeskie zametki k materialam „Slovar'ja regional'noj leksiki Krajnego Severo-Vostoka Rossii” G. V. Zotova* oraz L. Kurkiny (*Rekonstrukcija značenija v kontekste drevnich realij*). Fundamentalny referat podsumowujący miejsce etymologii we współczesnej nauce wygłosiła L. Dronova (*Rol' ètimologii v sovremennoj naučnoj paradigme*).

W spotkaniu wzięli również udział członkowie słowiańscy onomatolodzy: W. Napol'skich (*„Spisok narodov Germanaricha” – gotskij itinerarij IV v.*) i W. Suprun (*Apelljativno-onimičeskij kompleks kak forma suščestvovanija periferijnych onimov v jazyke*). Wielokrotnie podczas obrad powracały kwestie antroponimiczne (I. Kjuršunova, M. Lur'e) i toponimiczne (S. Tokar). W ich kontekście referenci stawali często pytania o osobliwości procesów socjo- i etnolingwistycznych, charakteryzujących współczesną wieś. Nie zabrakło analiz takich kwestii, jak: antroponimacja w środowisku wiejskim (M. Ruth), leksyka somatyczna (E. Borisova), nazwy człowieka w kontekście związków rodzinnych (J. Zvereva), obraz niższego duchowieństwa w rosyjskiej tradycji językowej (N. Sinica), kulturowe konotacje liczby *dziewięć* (K. Šabalina) i wielu innych istotnych zagadnień, poruszanych zwłaszcza w kontekście transformacji wsi rosyjskiej.

W tak krótkim przeglądzie nie sposób przywołać wszystkich tematów i wystąpień, ale warto na koniec podkreślić kilka kwestii: perfekcyjną organizację spotkania o charakterze niemal kongresowym; udział w organizacji zarówno pracowników Katedry Języka Rosyjskiego i Językoznawstwa Ogólnego UUF, jak i licznej grupy doktorantów i studentów Uniwersytetu w Jekatier-

rinburgu, którzy – jako łącznie 40-osobowa grupa referentów – pokazali siłę jekatierinburskiego ośrodka naukowego i – co godnie wyakcentowania – jego zróżnicowaną strukturę pokoleniową. Wszystko to pozwala mówić o sukcesie podjętych wiele lat temu ekspedycji terenowych przez nieżyjącego już, a wspomnianego podczas konferencji profesora A. K. Matwiejewa – ekspedycji realizowanych od wielu lat według specjalnego planu jako „Toponimistyczna Ekspedycja Uralskiego Uniwersytetu Federalnego” (kierownik E. Berezovič), owocującej licznymi publikacjami naukowymi, w szczególności zaś słownikiem gwar rosyjskiej północy (*Slovar’ gororov Russkogo Severa*). Po konferencji nie ma już wątpliwości, że powstaje – a w zasadzie już zaistniała – w skali słowiańskiej jeszcze jedna orientacja w etnolingwistyce, którą można określić mianem „etnolingwistyki onomastycznej”. Etnolingwistyka ta czerpie inspiracje z dorobku etnolingwistycznej szkoły moskiewskiej, ale też wyraźnie zaznacza swoje indywidualne oblicze.

Konferencja pokazała, że nie jest zasadne wyznaczanie ostrych granic między

badaniem stricte etymologicznym i onomastycznym a etnolingwistycznym. Dobitnie dowiodły tego referaty S. Tolstojowej pt. *Semantičeskaja rekonstrukcija v ètimologii i ètnolingvistike* oraz J. Bartmińskiego pt. *Rol’ ètimologii v rekonstrukcji jazykovoj kartiny mira*, którzy reprezentowali na konferencji dwie główne szkoły współczesnej słowiańskiej etnolingwistyki: moskiewską – dialektologiczną i lubelską – kognitywną. Podobne przenikanie się przedmiotu badań tytułowych dyscyplin ujawniły referaty: E. Berezovič, *O sovremennyh zadachach semantiko-motivacionnoj rekonstrukcji v toponimii*, W. Alpatowa, *Kompleksnaja model’ motivacii toponimii*, N. Wasil’ewej, *Kognitivnaja karta nauki onomastyki*, M. Jakubowicz, *Ètimologija kak istočnik informacii dlja istoričeskoj ètnolingwistyki*.

Integracyjna formuła konferencji okazała się bardzo szczęśliwa, powiązanie słowiańskiej etnolingwistyki, onomastyki i etymologii pozwoliło bowiem raz jeszcze te wyróżnione subdyscypliny odnieść do człowieka jako centralnej kategorii nauk humanistycznych.

Jerzy Bartmiński,
Iwona Bielińska-Gardziel,
Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska
KONFERENCJA EUROJOS VI
(WARSZAWA–LUBLIN, 22–25 XI 2012)

Międzynarodowa konferencja naukowa EUROJOS VI, poświęcona zagadnieniom wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów, odbyła się w dniach 21–23 listopada 2012 roku w Warszawie i w Lublinie, w ramach międzynarodowego konwersatorium EUROJOS, afiliowanego w Instytucie Sławiastyki PAN. Organizatorami były dwa instytuty: Instytut Sławiastyki PAN oraz Instytut Filologii Polskiej UMCS, przy udziale Fundacji Sławiastycznej, Komisji Etnolingwi-

stycznej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów oraz Sekcji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN. Sesja została dofinansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W konferencji uczestniczyły 42 osoby z Polski, Rosji, Białorusi, Ukrainy, Serbii, Belgii i Holandii.

Konferencja była kolejnym spotkaniem etnolingwistów w ramach szeroko zakrojonych badań językowo-kulturowego obrazu świata i roli wartości w języku – udokumentowanych m.in. tomami *Nazwy wartości* (1993), *Pojęcie ojczyzny we współczesnych językach europejskich* (1993), *Punkt widzenia w języku i kulturze* (2002), *Język w kręgu wartości* (2003), *Swój/obcy/inny w językach i kulturach słowiańskich* (2006), *Język – wartości – polityka* (2006) – za-

razem była spotkaniem zamykającym serię konferencji metodologicznych i analitycznych konwersatorium EUROJOS (17–18 IV 2009 r. w Kamieniu Śląskim, 12 VI 2009 we Wrocławiu, 4 XII 2009 w Warszawie, 27–28 IV 2010 w Portsmouth, 23–25 września 2010 w Lublinie). Novum ostatniej konferencji było ukierunkowanie na analizę wybranych pięciu tytułowych pojęć: DOM, EUROPA, WOLNOŚĆ, PRACA, HONOR.

Sesja rozpoczęła się 21 listopada 2012 w Warszawie zebraniem otwartym Rady Naukowej EUROJOS i Sekcji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN. Na początku nastąpiło uroczyste wręczenie prof. Renacie Grzegorzczukowej dedykowanego jej 24. tomu „Etnolingwistyki”. W kolejności Maciej Abramowicz (przewodniczący Rady Naukowej konwersatorium; OBTA, Warszawa) oraz Iwona Bielińska-Gardziel (sekretarz konwersatorium; IS PAN, Warszawa) przedstawili stan prac prowadzonych w ramach konwersatorium.

Po tej części w ramach bloku ogólnego, dotyczącego problemów metodologicznych badań nad językowo-kulturowym obrazem świata Słowian i ich sąsiadów, przedstawiono 8 referatów: Jerzy Bartmiński (IFP UMCS, Lublin / IS PAN, Warszawa) mówił o powodach przemawiających za łączeniem w eksploikacji konceptów danych systemowych, ankietowych i tekstowych; Wojciech Chlebda (Uniwersytet Opolski) przedstawił koncepcję definicji syntetycznej w etnolingwistycznym opisie pojęć, a Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (UMCS, Lublin), odwołując się do programu etnolingwistyki kognitywnej, zaprezentowała koncepcję badań porównawczych w zakresie ludowych języków i kultur słowiańskich (projekt określony mianem (ETNO)EUROJOS).

W drugiej części bloku metodologicznego wygłoszono kilka referatów o charakterze porównawczym: Swietłana Tołstojowa (RAN, Moskwa) mówiła o rosyjskim koncepcie *čestʹ* i polskim HONORZE; Eric Metz (Amsterdam) i Aleksy Judin (Uniwersytet w Gandawie, Belgia) we wspólnym

referacie z Anne Delizee (Mons) i Natalią Kostjak (Hamburg) poruszyli problemy przekładu w kontekście JOS na przykładzie ros. *obščestvennostʹ* i jego tłumaczeń na języki niderlandzki, niemiecki, angielski, ukraiński, polski i francuski, zaś Nicole Dołowy-Rybińska (Instytut Sławistyki PAN, Warszawa) i Hanna Popowska-Taborska (Warszawa) przedstawiły rozważania dotyczące JOS i współcześnie normalizowanych języków mniejszościowych – kaszubskiego i bretońskiego. W kolejności Irina Siedakowa (RAN, Moskwa) mówiła o znaczeniu *čestnosti* w kontekście wyborów w Rosji w 2011–2012 roku, a Jelena Bieriezowicz (Uniwersytet Uralski, Rosja) przedstawiła referat na temat zmian semantycznych w języku wartości w języku rosyjskim. Część tych wystąpień ukazało się w „Etnolingwistyce” 25.

Podczas kolejnych dni (22 i 23 listopada 2012 obrady odbywały się w Lublinie) ramowy temat konferencji został podzielony na pięć bloków tematycznych, odpowiednio do pięciu pojęć wytypowanych w ramach konwersatorium EUROJOS do badań językowego obrazu świata Słowian i ich sąsiadów – DOM, EUROPA, WOLNOŚĆ, PRACA, HONOR w językach narodowych. W sumie przedstawiono 33 referaty.

O DOMU rosyjskim mówiła Dorota Pazio-Wlazłowska, ukraińskim Galina Jaworska, łemkowskim Małgorzata Misiak, białoruskim Jadwiga Kozłowska-Doda, brytyjskim i staroegipskim – Joanna Popielska-Grzybowska, francuskim Elżbieta Skibińska; o profilach polskiego DOMU – Iwona Bielińska-Gardziel; nie dojechały zapowiedziane w programie Maria Zadencka (szwedzkie pojęcie DOMU) i Zuzanna Bułat Silva (DOM portugalski).

EUROPY dotyczyły referaty przedstawione przez: Olę Frolową (*europijskość* w rosyjskim JOS), Galinę Jaworską (EUROPA w tekstach ukraińskich), Irinę Lappo (EUROPA w języku białoruskim), Natalię Długosz (obraz bułgarski), Olę Potapową (obraz czeski); cząstkowe opracowania zaprezentowali Wojciech Chlebda

(o polskim przymiotniku *europijski*), Przemysław Wilk i Jolanta Szymańska (obrazy EUROPY w prasie brytyjskiej) oraz Łukasz Grabowski (EUROPA w brytyjskim korpusie narodowym).

O WOLNOŚCI mówili: Olena Rudenka (dane białoruskie), Marcin Grygiel (dane serbskie), Jerzy Bartmiński i Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (WOLNOŚĆ w języku polskim), Maciej Abramowicz i Jolanta Janoszczyk – odpowiednio WOLNOŚĆ w językach francuskim i niemieckim; Nina Gryszkova o pojęciu SAMOSTIJNIST' w ukraińskim.

Dwie równoległe sekcje poświęcono PRACY i HONOROWI.

PRACA była przedmiotem 8 referatów: Swietłany Martinek (PRACA w języku ukraińskim), Marii Stefanović (RAD 'praca' w serbskim), Małgorzaty Brzozowskiej (w polskim), Jolanty Kniei (w niemieckim), a także Ałły Kożynowej (PRACA w prasie białoruskiej), Tamary Milutiny (*trud* według Rasputina), Martyny Sońty (PRACA w języku hiszpańskich *mileristas* – bezrobotnych).

HONOR / CZEŚĆ były tematem referatów Aleksego Judina (ros. ЧЕСТ'), Dejana Ajdaczycia (serb. ČAST), Iliany Genew-Puchalewej (bułgarskim) i Urszuli Majer-Baranowskiej (w polskim).

W części końcowej konferencji Jerzy Bartmiński i Swietłana Tołstojowa przedstawili swoje postulaty i propozycje co do sposobu syntetyzowania w przyszłości porównawczych badań językowo-kulturowego obrazu świata Słowian i ich sąsiadów. Propozycje te będą przedmiotem dalszych dyskusji i uzgodnień. Z myślą o najbliższych działaniach przypomniano dotychczasowe ustalenia dotyczące koordynacji prac poszczególnych grup badawczych (przyjęte 25 IX 2010 roku na posiedzeniu obydwu Komisji Etnolingwistycznych – krajowej i międzynarodowej), według których za redagowanie tomików poświęconych 5 wybranym pojęciom odpowiedzialne są następujące osoby: EUROPY – Wojciech Chlebda;

DOMU – Jerzy Bartmiński i Iwona Bielińska-Gardziel; WOLNOŚCI – Maciej Abramowicz i Jerzy Bartmiński, Małgorzata Brzozowska i Jerzy Bartmiński i HONORU – Petar Sotirov i Dejan Ajdaczić. Zgodnie z deklaracją i zaproszeniem Dyrektora Instytutu Sławistyki PAN, Anny Engelking, tomiki te zostaną opublikowane w Sławistycznym Ośrodku Wydawniczym jako osobna seria wydawnicza związana z konwersatorium EUROJOS pod naczelną redakcją J. Bartmińskiego.

Przewodniczący Komisji Etnolingwistycznej MKS przypomniał o witrynie administrowanej przez Dejana Ajdaczycia pod nazwą ethnolinguistica-slavica.org, w której jeszcze przed konferencją zostały zamieszczone pełne wersje niektórych tekstów oraz streszczenia referatów konferencyjnych. Dejan Ajdaczić zachęcił do nadsyłania na jego adres tekstów, które mogłyby zostać udostępnione w witrynie.

Iwona Bielińska-Gardziel poinformowała o przyznaniu prof. Jerzemu Bartmińskiemu przez MNiSW grantu na projekt badawczy pn. *Metody analiz językowego obrazu świata w kontekście badań porównawczych*. Grant będzie realizowany w Instytucie Sławistyki PAN w latach 2012–2015 i będzie służył także rozwijaniu teorii i metodologii prac analitycznych podejmowanych w ramach konwersatorium EUROJOS. Zespół pojęć opracowywanych w ramach tego grantu obejmie pięć kluczowych haseł (DOM, EUROPA, WOLNOŚĆ, PRACA, HONOR), zostanie jednak rozszerzony odpowiednio do propozycji współuczestników.

Jako organizatorzy konferencji warszawsko-lubelskiej, odpowiedzialni za publikację materiałów pokonferencyjnych, przewidujemy druk tomu pokonferencyjnego w lubelskiej „czerwonej serii” pt. *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów II* (pierwszy tom o takim tytule, oznakowany jako I, z materiałami z konferencji EUROJOS V ukazał się w lutym 2013 roku pod red. Macieja Abramowicza, Jerzego Bartmińskiego i Iwony Bielińskiej-Gardziel).

Dorota Filar, Dorota Piekarczyk
KONFERENCJA „NARRACYJNOŚĆ
JĘZYKA I KULTURY”
(SANDOMIERZ, 19–21 IX 2012)

W dniach 19–21 września 2012 r. w Sandomierzu odbyło się spotkanie w ramach ogólnopolskiego konwersatorium „Język a kultura”, istniejącego od 1985 r. Pojęcia narracyjności i narracji są osadzone w długiej tradycji badań (zwłaszcza literaturoznawczych), jednakże założeniem spotkania było przede wszystkim zaakcentowanie związku psychologicznych teorii struktur narracyjnych ze współczesną refleksją nad mechanizmami poznania, myślenia, utrwalonymi w języku i realizowanymi w różnych typach tekstów. Problematyka ta z jednej strony była więc usytuowana w kręgu zagadnień konwersatorium „Język a kultura” (takich jak językowy obraz świata, kategoryzacja, profilowanie, punkt widzenia, podmiotowość), z drugiej zaś strony – ujmowała nowe tendencje, inspirujące współczesną lingwistykę. Zaproponowany temat stanowił kontynuację badań wyjaśniających związki języka i kultury w kategoriach właściwych ludzkiemu sposobowi pojmowania świata, a zarazem wskazywał coraz bardziej wyrazisty obszar współczesnych badań interdyscyplinarnych. Honorowy patronat nad konferencją objął Burmistrz Miasta Sandomierza mgr inż. Jerzy Borowski, dzięki któremu obrady pierwszego dnia odbyły się w zabytkowych salach sandomierskiego Ratusza.

Do dyskusji nad narracyjnością organizatorki – dr Dorota Filar i dr Dorota Piekarczyk (Instytut Filologii Polskiej UMCS) – zaprosiły przedstawicieli lingwistyki, psychologii i filozofii, neuronauk, literaturoznawstwa, medioznawstwa i historii. Podczas trzech dni obrad wygłoszono 42 referaty, które zostały zaprezentowane w kilku blokach tematycznych.

W pierwszym bloku znalazły się wystąpienia poświęcone teoretyczno-metodologicznym aspektom narracyjności, widzia-

nej z perspektywy przedstawicieli różnych dyscyplin nauki. W otwierającym obrady referacie pt. *Wpływ dynamiki epizodów historii na siłę jej oddziaływania* Jerzy Trzebiński zaakcentował, że narracja jest uniwersalnym sposobem przeżywania i rozumienia świata. Przedstawił wypracowany na gruncie psychologii poznawczej schemat narracyjny i zwrócił uwagę na dynamikę epizodów jako cechę struktury narracji, mającą wpływ na stopień zaangażowania odbiorcy w historię. Tomasz Woźniak w wystąpieniu *Narracja a czynności mózgu* przyjął, że narracja jest procedurą interpretowania świata, wynikającą z właściwości biologicznych mózgu. Dowodził, że – pojmowana jako funkcja mózgu – jest ona wynikiem ewolucji gatunku ludzkiego i może być opisywana w odniesieniu do koncepcji selekcji grup neuronowych Edelmanna, która stała się podstawą „neurosieciowej teorii narracji”, zaproponowanej przez Woźniaka. Zbysław Muszyński (*Gdzie jest narracja – w języku, w kulturze czy w umyśle?*) przywołał współczesne teorie umysłu, z których jedne zakładają, że podstawą rozumienia świata i narracji o nim jest wiedza potoczna (np. teoria symulacji), a inne – iż nadajemy sens naszym doświadczeniom w dialogu z drugim człowiekiem, a zatem, iż to narracja jest podstawą wiedzy potocznej (hipoteza praktyki narracyjnej). Wystąpienie Elżbiety Tabakowskiej dotyczyło związku zasady ikonizacji sekwencyjnej z nienacechowanym i nacechowanym porządkiem relacjonowania zdarzeń w tekście. Porządek nienacechowany odpowiada chronologii zdarzeń, zaś porządek nacechowany wynika z subiektywnej oceny zdarzeń przez nadawcę i może być narzędziem manipulacji odbiorcą. Ilustracją też były doniesienia prasowe, dotyczące tzw. „afery Amber Gold”. Badania Katarzyny Pająk (*Lingwistyczne predykatory intencji samobójczych w poezji poetów polskich*) sytuowały się na pograniczu psychologii i lingwistyki. Autorka zastanawiała się, czy słowo poetyckie można traktować jako pośredni nośnik informacji

o stanie psychicznym autora tekstu. Celem wystąpienia Henryka Kardeli pt. *Obecność konceptualizatora w tekście: ujęcie kognitywne* było ustalenie stopnia subiektywizacji konceptualizatora w tekście na podstawie wskazówek składniowych, semantycznych i pragmatycznych. Referent, nawiązując do tez językoznawstwa kognitywnego (teorii Langackera, Fauconniera i Turnera), podjął próbę opisu tekstów „zorientowanych na mówiącego” oraz tekstów „zorientowanych na adresata”. Roman Kalisz i Maciej Kalisz rozpatrywali *Aspekty aksjologiczne w narracji historycznej*. Analizując słownikowe definicje narracji, stwierdzili, że pojęcia narracji nie można wykorzystywać jako narzędzia analizy wypowiedzi. Autorzy zaproponowali, by kategorię narracji zastąpić ramą produkcji komunikatu językowego.

W bloku poświęconym narracjom, „wpisanym” w język, wyraźnie wyodrębniła się grupa referatów, ukazujących możliwości wykorzystania kategorii narracyjności w badaniach nad językowym obrazem świata. Jerzy Bartmiński podjął zagadnienie definicji kognitywnej, którą – jak stwierdził – można traktować jako opowiadanie o różnych elementach świata. W definicji kognitywnej, zastosowanej do opisu leksykograficznego, referent wyróżnił trzy poziomy narracji (cytat, uogólnione sądy o danym przedmiocie oraz cały artykuł hasłowy jako narrację podmiotu definicji). Punktem wyjścia wystąpienia Anny Pajdzińskiej (*Definicja – „zwinięta” narracja*) było założenie, że za słowami kryją się pewne systemy wiedzy, oddające doświadczenia danej wspólnoty językowo-kulturowej. Badając znaczenie słowa, możemy odkryć elementy tej wiedzy i sposoby ich zorganizowania. Materiał poddany analizie stanowiły „skrócone” narracje, wpisane w znaczenia słów typu: *królobójca, intrygantka, altruista*. Dorota Filar w referacie *Bliskie znaczenia – pokrewne narracje* analizowała narracyjną strukturę wiedzy „wpisanej” w znaczenia kilku czasowników nazywających procesy myślenia. Autorka, wzorując się na schemacie narracyjnym, pro-

ponowanym przez psychologię poznawczą, ukazała różnorodne „narracyjne rozwinięcia” i modyfikacje jego elementów. Przedmiotem zainteresowania Doroty Piekarczyk były pojęciowe metafory tekstu. Referentka pokazała, w jaki sposób użycie w metatekście wyrażenia ewokującego daną metaforę, sprawia, iż tekst staje się narracją o komunikujących się podmiotach (metanarracją). Metafory pojęciowe i ich językowe wykładniki uznała referentka za niesione przez język wzory myślenia i działania. Bożena Kotuła i Marta Vojtekova wyszły z założenia, iż kultura dostarcza gotowych wzorców historii naszego życia, które są efektem narracyjnego sposobu patrzenia na świat. Celem referentek było zbadanie, jaką narrację tworzą utrwalone w języku polskim i słowackim jednostki leksykalne, związane z czasownikami ruchu.

Mariola Jakubowicz i Piotr Sobotka zaprezentowali badania etymologiczne. Jakubowicz (*Narracyjność a kształtowanie znaczeń słów*) pokazała, że formy i znaczenia słów są uwarunkowane sytuacją pozajęzykową. Każde słowo miało zatem u podłoża pewną narrację. Przedmiotem zainteresowania Sobotki były zaś narracje etymologizujące, powstałe w wyniku etymologizowania o charakterze hermeneutycznym i egzegetycznym. Autor pokazał, że celem takiego etymologizowania jest objaśnianie świata i ustanowienie więzi między światem postrzeganym zmysłowo a światem tajemnicy. Objasnianie, interpretowanie świata codziennego i nadprzyrodzonego za pomocą narracji ukazała również Ewa Masłowska, zakładając, że symbol jest skondensowaną narracją, opartą na micie, mit zaś – realizacją uniwersalnego schematu narracyjnego. Na przykładzie symboliki księżycy ukazała, jak w obrazowaniu symbolicznym schemat ten ulega kulturowo motywowanym modyfikacjom.

Referaty Aleksej Awdiejewa i Grażyny Habrajskiej były poświęcone jednostkom rozumienia w słowniku komunikacyjnym. Autorzy przyjęli, że zasadniczą częścią kompetencji komunikacyjnej człowieka

jest baza interpretacyjna, tworzona przez schematy, subschematy i standardy. Zaproponowali opisy standardów semantycznych dla jednostek języka z różnych poziomów gramatyki (ideacyjnego, interakcyjnego, organizacji dyskursu). Piotr Kładoczny analizował pojęcia, związane z percepcją słuchową. Założył, że jej rama interpretacyjna obejmuje szereg elementów, np.: źródło i narzędzie dźwięku, wibrator. Dowodził, że rama ta wyraża konceptualizację zdarzenia, które zachodzi w organie percepcyjnym.

Narracjom w różnego typu tekstach poświęcony był kolejny blok referatów. Część z nich dotyczyła tekstów literackich. Blok ten otworzyło wystąpienie Anny Kędry-Kardeli. Referentka przedstawiła mechanizmy interpretacji tekstu poetyckiego (*Dwóch miast* Adama Zagajewskiego), wykorzystując kognitywną teorię amalgamatu oraz koncepcję elementów kowiczających w narracji. Magdalena Rembowska-Pluciennik (*Narracja jako „mycentryczna” przestrzeń mentalna*) analizowała związki między tworzeniem i rozumieniem narracji literackiej a ludzką świadomością. Szczególną uwagę poświęciła mechanizmowi przyjmowania cudzej perspektywy, który uznała za uniwersalne mentalne źródło opowieści. Celem referatu Jolanty Kowalewskiej-Dąbrowskiej było opisanie struktury narracji w utworze Andrzeja Stasiuka *Dukla*. Referentka pokazała, że w *Dukli* splatają się dwie podróże (podróż realna oraz mentalna), które łączy komentarz autorski. Wojciech Kajtoch omawiał z kolei charakterystyczne cechy narracji w opowiadaniu symbolicznym. Przedstawił elementy utworu (narracja, kompozycja, świat przedstawiony i wartość ideologiczna), zachęcające do odczytania go jako zaszyfrowanego komunikatu, zawierającego sprzeczności i absurdy. Barbara Trygar opisywała poszukiwanie wartości i tożsamości przez bohaterów powieści Bronisława Świdzkiego. Pokazała, że w powieściach język jest nie tylko środkiem przedstawienia prawdy już rozpoznanej, ale też środkiem odkrywania

prawdy, iż podmiotowość rodzi się w języku.

Narrację w tekstach użytkowych omawiali: Jan Hajduk (*Opowieść Ci swoją historię. Mikronarracje w inskrypcjach nagrobnych*) i Anna Dąbrowska (*Potrzeba narracji w tekstach przeznaczonych dla cudzoziemców*). Hajduk, analizując sandomierskie epitafia, zauważył, iż posiadają one potencjał narracyjny, można je więc analizować jako skondensowane narracje – mikronarracje. Dąbrowska zaprezentowała zawarte w podręcznikach teksty ćwiczeń, zarówno te pozbawione narracji, jak i ćwiczenia o konstrukcji narracyjnej, podkreślając większą skuteczność dydaktyczną tych drugich.

Kolejna grupa referatów dotyczyła narracji kulturowych, potocznych i gwary. Jacek Warchała pokazał, że za specyficzny rodzaj narracji można uznać miasto, które opowiada swoją historię ulicami, sztydami. Miasto jako palimpsest jest tworzone przez człowieka, a jednocześnie odkrywane przez niego. Alicja Podstolec omawiała sposoby budowania narracji w tekstach uczniowskich. Uwagę skupiła na tych cechach narracji, które powstały pod wpływem kultury audiowizualnej. Małgorzata Misiak poświęciła swoje wystąpienie strukturalizmowi narracyjnemu we wspomnieniach Łemków. Dociekała, czy struktury te mają jakieś cechy swoiste i w jakim stopniu determinowane są przynależnością etniczną Łemków. Anna Piechnik-Dębiec badała z kolei wypowiedzi mieszkańców Małopolski, koncentrując się na językowych sposobach podkreślania identyfikacji kulturowej podmiotu. Katarzyna Wyrwas (*Rekonstrukcja wzorca tekstowego narracji potocznej*) przedstawiła elementy narracji potocznej oraz różnorodność i wariację potocznych form narracyjnych. Katarzyna Joachimowska zestawiała zaś trzy typy narracji na temat osób niesłyszących: narrację potoczną, naukową i narrację środowiskową osób niesłyszących, warunkowane trzema odmiennymi punktami widzenia.

Wyraźnie wyodrębniony cykl wystąpień, poświęcony mediom i dyskursowi publicznemu, rozpoczęła Jolanta Maćkiewicz referatem *Czas w narracjach polityków*. Autorka poddała analizie kategorie czasu: gramatycznego, (wewnątrz) tekstowego (narracyjnego), metatekstowego (metadyskursywnego) i społecznego na przykładzie exposé polskich premierów (J. Kaczyńskiego i D. Tuska).

Jedno z zagadnień, wyłonionych w tym bloku problemowym, dotyczyło narracji, budujących ciągłość pewnego tematu w mediach i w dyskursie publicznym. Jacek Wasilewski w wystąpieniu *Opowieści o Okrągłym Stole. Ujęcie narratystyczne* zaprezentował cztery typy narracji o Okrągłym Stole, z których każda inaczej definiuje bohaterów, ich cele i stojące przed nimi przeszkody. Narracje znacząco wpłynęły na kształt polskiego dyskursu politycznego. Magdalena Steciąg w referacie *Scenariusze narracyjne jako narzędzie unifikacji* ukazała z kolei trzy scenariusze narracyjne, które dotyczą ekologii i przynoszą różne strategie informowania, inaczej kształtują przebieg narracji, wpływają na jej interpretację i kreują społeczne wyobrażenia. Agnieszka Ogonowska (*Megaopowieść i mikronarracje. Historia „śmierci małej Madzi”*) oraz Danuta Kępa-Figura (*Narracja w komunikacji werbalnej*) analizowały wypowiedzi dziennikarzy na temat jednej z najgłośniejszych w 2012 r. tragicznych historii – śmierci Madzi z Sosnowca. Ogonowska ukazała rozproszone w różnych mediach mikronarracje, a zarazem – poświęconą jednej historii narrację transmedialną, megaopowieść, produkt medialny, poddany działaniu strategii marketingowych. Kępa-Figura wyróżniła narrację zawartą w języku (obraz świata w języku) oraz narrację, przekazywaną za pomocą tekstu. W analizach dowiodła, że język jest formą zapisu narracji, ale też każde użycie środków językowych jest zarówno wynikiem narracji, jak i działaniem narracjotwórczym.

Inny problem, który wyłonił się w pięciu kolejnych analizach medioznawczych, dotyczył związku narracyjności z pewnym konkretnym typem dyskursu, tekstu, gatunku. Ewa Szukdlarek-Śmiechowicz analizowała pseudonarracyjne teksty tabloidowe, pochodzące z „Faktu” i „Super Expressu”. Pokazała, że są one w niewielkim stopniu informatywne, dominuje zaś w nich emocjonalizacja oraz sensacjonalizacja, mające stwarzać pozory aksjologicznej więzi tabloidu z czytelnikiem. Referat Magdaleny Ślaskiej *Dziennikarze opowiadają – metaforyczne narracje w gatunkach* omawiał natomiast narracyjność szczególnego typu tekstów prasowych, w których dziennikarze zdradzają warsztat i kulisy własnej pracy. „Narracyjność telewizyjną” charakteryzowała z kolei Katarzyna Sitkowska w referacie *Kategoria osoby a kategoria narratora w programach telewizyjnych*. Autorka odwołała się do kategorii osoby, której funkcje systemowe, retoryczne i pragmatyczne pozwalają nadawcom telewizyjnym na tworzenie swoistych struktur narracyjnych. Różnorodność „narracji telewizyjnych” została zaś zaakcentowana w dwóch kolejnych referatach – dotyczących komentarza sportowego i wróżby telewizyjnej. Beata Grochala w wystąpieniu *Komentarz sportowy jako narracja* poddała analizie telewizyjną relację z meczu piłkarskiego, w jej strukturze wyróżniając makronarrację, czyli globalną opowieść o meczu i mikronarracje, czyli krótkie historie, opowiedane przez dziennikarza i/lub eksperta. Wskazała na ich funkcje: fatyczną oraz autoprezentacyjną. Grzegorz Ptaszek wygłosił natomiast referat pt. *Wróżba (telewizyjna) jako narracja*, w którym ukazał proces wspólnego narracyjnego konstruowania wiedzy o świecie (o faktach, wydarzeniach z życia telewidza) jako efekt komunikacyjnej wymiany między wróżką/wróżem a odbiorcą.

Materiały z konferencji ukażą się drukiem w wydawnictwie UMCS jako kolejny tom lubelskiej „czerwonej serii”.

Joanna Szadura
PIERWSZE ZEBRANIE SEKCJI
ETNOLINGWISTYCZNEJ KOMITETU
JĘZYKOZNAWSTWA PAN
(21 XI 2012)

Sekcja Etnolingwistyczna KJ PAN, powołana zgodnie z nowym regulaminem PAN obowiązującym od roku 2012, jest w istocie kontynuatorką Komisji Etnolingwistycznej KJ PAN działającej w latach 2003–2012. Przewodniczącym Sekcji jest prof. dr hab. Jerzy Bartmiński, członkami (zgodnie z nowym regulaminem PAN obowiązującym od 2012 roku mogły zostać tylko osoby wybrane w tajnym głosowaniu Komitetu Językoznawstwa PAN): prof. prof. Wojciech Chlebda, Renata Grzegorzczkowska, Hanna Popowska-Taborska, Anna Pajdzińska i Jadwiga Puzynina; o pełnieniu funkcji sekretarza przewodniczący poprosił dr Joannę Szadurę. Grono współpracowników Sekcji liczy ponad 30 osób z różnych ośrodków naukowych w Polsce. W jej skład wchodzi: prof. Maciej Abramowicz; dr hab. Jan Adamowski, prof. UMCS; dr hab. Jolanta Antas, prof. UJ; dr Iwona Bielińska-Gardziel; dr hab. Dorota Brzozowska, prof. UO; dr Małgorzata Brzozowska; dr Anna Burzyńska-Kamieniecka; dr hab. Feliks Czyżewski, prof. UMCS; prof. Anna Dąbrowska; dr Renata Dźwigoł; dr Anna Engelking; prof. Zbigniew Greń; dr Anna Kaczan; dr hab. Jan Kajfosz, prof. UŚ; dr Jan Kamieniecki; dr hab. Irina Lappo; dr Urszula Majer-Baranowska; dr Marzena Marczevska; dr Ewa Masłowska; dr hab. Agnieszka Mikołajczuk; dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, prof. UMCS; dr hab. Aleksandra Niewiara, prof. UŚ; dr Marta Nowosad-Bakalarczyk; prof. Halina Pelc; dr Dorota Piekarczyk; dr Joanna Porawska; dr Maciej

Rak; dr Katarzyna Smyk; dr hab. Petar Sotirov, prof. UMCS; prof. Roch Sulima; dr Joanna Szadura; prof. Anna Tyrpa; dr Marta Wójcicka; dr hab. Krzysztof Wrocławski, prof. UW; dr hab. Anna Zielińska, prof. nadzw.; prof. Jadwiga Zieniukowa.

Pierwsze spotkanie Sekcji i jej współpracowników odbyło się 21 XI 2012 w Warszawie w pierwszym dniu międzynarodowej konferencji *Koncepty: DOM, EUROPA, WOLNOŚĆ, PRACA, HONOR w aksjosferze Słowian i ich sąsiadów*. Konferencja została zorganizowana przez Instytut Slawistyki PAN oraz Instytut Filologii Polskiej UMCS z udziałem Fundacji Slawistycznej PAN. Do udziału w spotkaniu zostali zaproszeni członkowie Sekcji Etnolingwistycznej KJ PAN i Komisji Etnolingwistycznej MKS. Tematyka konferencji stanowi bowiem fragment szerszego pola badawczego, na którym od kilku lat koncentrują się zainteresowania etnolingwistów skupionych zarówno w Komisji MKS, jak Sekcji PAN.

Tematami poruszonymi podczas tego spotkania stały się zagadnienia metodologiczne związane z projektem EUROJOS (zob. komunikat z konferencji publikowany w tym numerze „Etnolingwistyki”).

Miłym akcentem listopadowego spotkania było uroczyste wręczenie prof. Renacie Grzegorzczkowskiej dedykowanego jej 24. tomu „Etnolingwistyki”.

W imieniu organizatorów koordynator prac konwersatorium EUROJOS, afiliowanego w Instytucie Slawistyki PAN, prof. Jerzy Bartmiński, zaprosił członków i współpracowników Sekcji Etnolingwistycznej KJ PAN do udziału w kolejnej (siódmej) konferencji konwersatorium EUROJOS oraz do uczestnictwa w bloku etnolingwistycznym XV Międzynarodowego Kongresu Slawistów w Mińsku (w sierpniu 2013), pod nazwą *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*.

Joanna Szadura

O PRACACH KOMISJI
ETNOLINGWISTYCZNEJ PRZY
MIĘDZYNARODOWYM KOMITECIE
SLAWISTÓW W KADENCJI 2008–2013

Komisja Etnolingwistyczna przy MKS powstała w roku 2003. Po zakończeniu pierwszej kadencji (2003–2008) przewodniczącym wybrano ponownie prof. Jerzego Bartmińskiego, a w skład prezydium komisji weszli: jako wiceprzewodnicząca Swietłana M. Tolstaja (Rosja, Moskwa), Elena Bieriezowicz (Rosja, Jekaterinburg), Aleksy Judin (Belgia, Gent), Nikolaj Antropow (Białoruś, Mińsk), Dejan Ajdačić (Serbia/Ukraina, Belgrad/Kijów), Paweł Hryczenko (Ukraina, Kijów). Sekretarzem została dr Irina Lappo, drugim sekretarzem dr Joanna Szadura.

Zgodnie z programem Komisja Etnolingwistyczna prowadziła prace dotyczące językowego obrazu świata Słowian, semantyki nazw wartości, onomastyki i słowników etnolingwistycznych.

W ramach XIV MKS w 2008 roku Komisja Etnolingwistyczna zorganizowała blok tematyczny pn. *Językowo-kulturowy obraz świata Słowian w świetle etnolingwistyki*. Na Kongresie w Ochrydzie powołano konwersatorium EUROJOS i przyjęto propozycję jego afiliowania przy Instytucie Sławiastyki PAN (zob. informacje w „Etnolingwistyce” 21, 2009). Dyrekcja IS PAN powołała w styczniu 2009 roku 14-osobową radę naukową konwersatorium, której przewodniczącym został Maciej Abramowicz (UMCS), zastępcą Wojciech Chlebda (Uniwersytet Opolski), a sekretarzem dr Iwona Bielińska-Gardziel (IS PAN). Rada wytypowała 5 pojęć – DOM, WOLNOŚĆ, PRACA, HONOR, EUROPA – do pierwszego etapu badań porównawczych.

Prace KE MKS w zakresie dotyczącym programu EUROJOS łączono w okresie 2008–2013 z pracami Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN. Zorganizowano wspólnie siedem konferen-

cji: *O programie badań językowo-kulturowego obrazu świata Słowian na tle porównawczym* (informacja w „Etnolingwistyce” 21); o etnolingwistyce i leksykografii (tom pod takim tytułem ukazał się w roku 2010 w Opolu pod red. W. Chlebdy); o możliwościach stosowania metod eksperymentalnych w badaniach językoznawczych (spotkanie organizował Michael Fleischer we Wrocławiu). Konferencję EUROJOS IV pn. *Ethnolinguistic studies of interaction and text* zorganizował w roku 2010 w University of Portsmouth prof. Jörg Zinken (sprawozdanie w „Etnolingwistyce” 22), w kolejności odbyły się: konferencja EUROJOS V pn. *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów* w Lublinie w roku 2010 (sprawozdanie w „Etnolingwistyce” 21), EUROJOS VI pn. *Koncepty: DOM, EUROPA, WOLNOŚĆ, PRACA, HONOR w aksjosferze Słowian i ich sąsiadów* – w Warszawie i w Lublinie w roku 2012. Konferencję EUROJOS VII zaplanowano na czerwiec 2013 w Puławach.

W 2012 roku zgłoszono projekt badań komparatystycznych na gruncie kultury ludowej pn. (ETNO)EUROJOS, który spotkał się z poparciem członków Komisji Etnolingwistycznej przy MKS oraz SE KJ PAN.

KE MKS była współorganizatorem dwóch międzynarodowych konferencji naukowych w Jekaterinburgu: *Etnolingwistika. Onomastika. Etimologija* w roku 2009 (materiały ukazały się drukiem pod red. Jeleny Bieriezowicz, zob. sprawozdanie w 23. numerze „Etnolingwistyki”) oraz w roku 2012.

Na XV Międzynarodowy Kongres Sławistów w roku 2013 w Mińsku zgłoszono blok tematyczny pod nazwą *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*. Przewidziane wystąpienia panelowe są publikowane w tym tomie „Etnolingwistyki”.

Organem czasopiśmienniczym Komisji od roku 2004 jest rocznik „Etnolingwistyka”, w którym zamieszczane są sprawozdania z działalności Komisji oraz prace jej

członków. W latach 2008–2013 ukazało się 6 tomów „Etnolingwistyki” (20–25). Pismo jest na liście czasopism punktowanych (8 punktów za publikację). Tomy 1–23 oraz bibliografia adnotowana pierwszych 20 tomów rocznika (z lat 1988–2008) są do-

stępne w formie elektronicznej na stronie www.umcs.pl/etnolingwistyka.

Komisja ma własną witrynę w Internecie, prowadzoną przez prof. Dejana Ajdačicia pod adresem: ethnolinguistica-slavica.org.

Irina Lappo, Urszula Majer-Baranowska
Z HISTORII BADAŃ
ETNOLINGWISTYCZNYCH: KOMUNIKAT
O POWSTANIU KONWERSATORIUM
EUROJOS W ROKU 2001

Tematem trzytygodniowej Międzynarodowej Szkoły Humanistycznej Europy Środkowej i Wschodniej (MSH) zorganizowanej w dniach 4–23 listopada 2001 w Warszawie i w Lublinie przez Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną UW i Fundację Instytut „Artes Liberales” było porównawcze studium przemian zachodzących w językach narodowych w warunkach transformacji ustrojowej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej.

Ze względu na wielość zjawisk oraz założoną perspektywę kontynuacji badań temat szkoły zapisano w zaproszeniu na trzech poziomach: na poziomie ramowym jako „Językowy obraz świata Polaków i ich sąsiadów”, na poziomie podstawowym jako „Przestrzeń i wartości” oraz na poziomie szczegółowym jako „Dom w przestrzeni aksjologicznej”. Poziomy te miały stworzyć strukturę hierarchiczną, co powinno pozwolić różnorodnie obserwować z poziomu szczegółowego (dom) porównywać i integrować na poziomie podstawowym (przestrzeń), a dalej też syntetyzować w ramach nadrzędnej tematyki językowego obrazu świata, w których to ogólnych ramach obok językowego obrazu przestrzeni przewiduje się w przyszłości podobne badania nad językowymi obrazami czasu, wartości, kategorii swój / obcy i in.

W pracach MSH XI 2001, kierowanej przez prof. Jerzego Bartmińskiego, wzięło

udział 16 wykładowców i 28 słuchaczy z krajów Europy Środkowo-Wschodniej: Polski, Ukrainy, Litwy, Słowacji, Bułgarii, Białorusi oraz Rosji. Wśród słuchaczy było 7 doktorów, 18 doktorantów i 3 studentów.

Zajęcia sesji obejmowały wykłady (w liczbie 23) oraz skorelowane z nimi tematycznie, prowadzone przez tych same osoby seminaria (w liczbie 21). Odbyto też dwie dyskusje panelowe, jedną w połowie sesji, drugą na zakończenie imprezy. Uczestnicy MSH XI 2001 wzięli też udział w trzydniowej (12–14 XI 2001) konferencji naukowej w Lublinie poświęconej tematyce zbieżnej z tematyką MSH. Była to XXVIII konferencja konwersatorium „Język a kultura” na temat *Przestrzeń w języku i kulturze*, zorganizowana wspólnie przez Zakład Kulturoznawstwa UMCS, Zakład Tekstologii i Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego UMCS oraz Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną UW.

Wykłady i seminaria tworzyły następujące tematyczne bloki.

Pierwszy blok był poświęcony szczegółowej tematyce domu (Jerzy Bartmiński, Elena Levkijevskaja, Oksana Kis’). Rozwinięciem tematyki domu były wykłady na temat matki, ojczyzny i państwa (Darina Mladenova, Aleksej Judin, Jerzy Bartmiński). Poziomu podstawowego – językowej konceptualizacji przestrzeni – dotyczyła kolejna grupa wykładów i seminariów (Elena Berezovič, Alla Kożinova, Nijolė Laurinkienė, Wojciech Chlebda, Aleksej Judin, Elena Rudenka, Marharyta Żujkova). Kwestii ramowych, ogólnych – językowego i kulturowego obrazu świata – dotyczyły wykłady Jerzego Bartmińskiego

i Michaela Fleischera. Podejmowano też ogólniejsze kwestie wartości i wartościowania (Jadwiga Puzynina, Aloysas Gudavičius). Rozważano perspektywy badań porównawczych nad JOS (Renata Grzegorzycykowa, Jerzy Bartmiński, Urszula Majer-Baranowska).

Obie dyskusje panelowe poświęcone były perspektywom rozwijania badań porównawczych nad JOS w różnych tradycjach narodowych.

Punktem wyjścia pierwszego panelu (10 XI 2001) były propozycje zawarte w lubelskim projekcie słownika aksjologicznego (tekst J. Bartmińskiego, *Projekt i założenia ogólnego słownika aksjologicznego*, „Język a kultura” t. 2, Wrocław 1989) oraz w maszynopiśmie A. Judina i E. Berezovič *Problemye voprosy k projektu „slavjanskogo aksjologičeskogo slovarja”*.

Paneliści podkreślali trudności związane z taką pracą, np. brak jednej metodologii i znaczne rozbieżności w samym systemie wartości (np. to, co jedni nazywają *nezavisimost’ / niepodległość / samostijnost*, dla drugich jest *separatizmom* – E. Lewkijewska), ale większość uczestników rozważała konkretne możliwości rozpoczęcia takiej pracy, czego warunkiem byłoby: stworzenie zespołu zainteresowanych badaczy i postawienie sobie konkretnych pytań (E. Berezovič); wytypowanie do analizy konkretnych konceptów (np. *vremja, nezavisimost’* – A. Kožinova; *dolja/sud’ba, vstreča* – M. Žujkova, *seksualność* – O. Kis’), przy czym nie powinny to być tylko hasła z listy przedstawionej w roku 1989 (ważne nowe hasła to np. *terrorizm, korupcja, bezrobocie, sukces* – J. Puzynina); opracowania wspólnej metodyki i korpusu materiałów (Mladenova); wystrzegania się maskulinizacji tematyki i wykorzystania możliwości Internetu (O. Kis’). Dyskutanci wskazywali na potrzebę wciągnięcia do pracy *native speakerów* doskonale wyczuwających niuanse semantyczne słów, gdyż one powinny być punktem wyjścia analiz konceptualnych (R. Grzegorzycykowa, N. Sucharova), doprecyzowania spo-

sobu rozumienia podstawowych jednostek (słowo, koncept – R. Grzegorzycykowa, Kiseleva). Wskazywano, że przykładem analizy konceptualnej mogłyby być już opracowane słowniki, takie jak lubelski *Słownik stereotypów i symboli ludowych* czy moskiewski słownik *Slavjanskie drevnosti* (Olga Kulyk).

Druga dyskusja panelowa 21 XI 2001 dotyczyła bardziej już konkretnych kwestii programowych, wyłoniła się bowiem grupa osób zainteresowanych współpracą. Uznano, że należy wybrać pola semantyczne szczególnie ważne i dalej – szczegółowe hasła do analiz porównawczych. Rezultaty analiz powinny mieć charakter raczej studiów niż artykułów słownikowych. Podstawą materiałową powinny być współczesne teksty przynależne do stylu publicystycznego, a także stylu potocznego; jeśli zaś chodzi o metody pracy, uznano, że podstawą musi być analiza danych systemowych, ale także dobrze przemyślane i porównywalne ankiety oraz teksty (SAT – system + ankiety + teksty). Ważne miejsce w metodologii zająć winna analiza etymologiczna wyrażań. Wytypowano też do opracowania konkretne tematy-hasła, którymi mogą być zarówno całe pola semantyczne, jak koncepty oraz reprezentujące je na poziomie leksykalnym leksemy. Wybór padł na hasła PRACA / ROBOTA / BEZROBOCIE (Kožinova, Berezovič) oraz serię haseł dotyczących naaksjologizowanych miejsc i przestrzeni: DOM – MIASTO/WIEŚ – KRAJ/PAŃSTWO – KONTYNTENT (EUROPA) – ŚWIAT (V. Ždanova, A. Judin, D. Mladenova, M. Jakubowicz, J. Bartmiński).

Uczestniczący w dyskusji prof. Jerzy Axer, dyrektor OBTA, zaproponował także sprofilowanie programu badań, żeby objął on „język niepodległości w tradycji i współczesności narodów Europy Środkowo-Wschodniej” (a więc hasła typu *ojczyzna, suwerenność, patriotyzm* itp.). Te sztandarowe słowa i kryjące się za nimi wartości (idee) stanowią istotny aksjologiczny aspekt w badaniach konceptów przestrzennych i powinny zostać uwzględnione przy

kognitywnej definicji domu / miasta/ kraju itd.

W ostatnim dniu zajęć J. Bartmiński zaproponował utworzenie internetowego konwersatorium pn. „JOS – Językowy obraz świata”. Akces zgłosiło 26 osób.

Program Międzynarodowego konwersatorium internetowego EUROJOS przyjmuje temat ramowy: *Językowy obraz świata w okresie transformacji w Europie*.

A. Punktem wyjścia programu badawczego są propozycje zawarte w lubelskim projekcie słownika aksjologicznego. Oprócz 150 haseł z listy przedstawionej w 1989 roku przewiduje się uwzględnienie wielu nowych ważnych haseł, jak np. *terroryzm, korupcja, bezrobocie, sukces* itp. Podejmowane badania powinny prowadzić do możliwie systematycznej (porównywalnej) rekonstrukcji językowego obrazu świata we współczesnych językach europejskich.

B. Dla celów konwersatorium przewiduje się stworzenie banku informacji bibliograficznych o podstawowych opracowaniach na temat JOS w różnych językach i wymianę tych informacji drogą internetową. Prace nad taką bibliografią zapoczątkowali już A. Judin, J. Szadura, G. Żuk.

C. Badaniom powinny być poddane: (a) językowe dane systemowe, (b) wyniki badań ankietowych, (c) dwojakiego typu teksty: po pierwsze współczesne, przynależne do obiegu oficjalnego (publicystyka, teksty polityczne – pisane i ustne, zwłaszcza programy partii politycznych i organizacji społecznych), w dalszej kolejności także eseistyka moralno-filozoficzna; po

drugie – tradycyjne teksty ludowe (dokumentujące historycznie uwarunkowane zgodności w JOS).

D. Uczestnicy konwersatorium będą dążyć do wypracowania wspólnych założeń teoretycznych oraz takiej samej metodologii badań, tak aby zagwarantować porównywalność analiz i ich wyników, a w dalszej perspektywie – ich syntezę.

E. Rezultaty analiz prowadzonych przez członków konwersatorium mogą być publikowane na łamach lubelskiej „Etnolingwistyki”. Materiały będą publikowane po polsku i po rosyjsku, ale tematyka będzie obejmować wszystkie języki i kultury europejskie (preferencje ma Europa Środkowa i Wschodnia).

F. Podstawową formą współpracy w ramach EUROJOS będzie partnerska dyskusja i wymiana doświadczeń za pośrednictwem Internetu; w przyszłości – także bezpośrednie spotkania poświęcone omówieniu wyników badań. W najbliższym czasie planujemy utworzenie witryny internetowej, na której znajdą się informacje o konwersatorium EUROJOS.

Sekretariat konwersatorium mieści się w Lublinie w Zakładzie Tekstologii i Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego UMCS.

Koordynatorem badań jest prof. dr hab. Jerzy Bartmiński, sekretariat prowadzi: dr Irina Lappo i mgr Urszula Majer-Baranowska.

G. Konwersatorium ma charakter otwarty dla wszystkich zainteresowanych przedstawioną tematyką i formą współpracy.¹

¹ Konwersatorium w proponowanym kształcie działało do 2003 roku [Red.].